

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»

СИЛАБУС

Дисципліна

ППО 2.1.9. Українська діалектологія

для здобувачів освіти спеціальності 035 Філологія
ОС «Молодший бакалавр»

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Відділення гуманітарної освіти
Предметна (циклова) комісія викладачів філологічних дисциплін

1. Короткий опис дисципліни та контактна інформація викладача

Назва курсу	Українська діалектологія
Назва спеціальності	035 Філологія
Назва освітньої програми	Українська мова та література освітній ступінь: «Молодший бакалавр»
Статус дисципліни	обов'язкова
Семестр вивчення	III
Мова викладання	українська
Кількість кредитів ЄКТС	4
Загальний обсяг годин	120 год.
Лекційні заняття	32 год.
Практичні / семінарські заняття	20 год.
Самостійна та індивідуальна робота	56 год.
Форма підсумкового контролю	екзамен
Викладач	Філак Ірина Ярославівна , канд. філол. наук, доцент кафедри української мови УжНУ, викладач філологічних дисциплін предметної (циклової) комісії викладачів філологічних дисциплін ВСП «ГПФК МДУ»
E-mail	filakfelix19@ukr.net
Консультації	Очні / Он-лайн (за потреби)

Компетентності та результати навчання

Компетентності:

Інтегральна компетентність (КІ):

КІ 1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність вільно володіти, спілкуватися державною мовою як усно так і письмово.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно, здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 11. Здатність застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях, для

всебічного розвитку особистості, забезпечувати якість роботи, що виконується.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання, сучасний стан та перспективи української мови у Європейському просторі.

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, планування, проведення дослідно-пошукової, наукової діяльності.

ФК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів, досконало володіти орфографією та пунктуацією української мови.

ФК 11. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення, використання нормативно-правових документів у гуманітарній, освітній сфері, здатність до організації ділової комунікації.

Програмні результати навчання:

РН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати, застосовувати принцип науковості при викладі загальномовних фактів.

РН4. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів, аналізувати, оцінювати, прогнозувати соціальні, правові, культурні, економічні, політичні та інші події, явища.

РН8. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію, адаптуватися у різних соціальних ситуаціях, володіти вербальними та невербальними засобами спілкування.

РН9. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

РН11. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють, проявляти професійну компетентність на практиці.

РН13. Використовувати мову, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя, визначати проблеми, цілі діяльності, планувати, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання.

РН14. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

РН16. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання.

2. Тематичний план дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Предмет, завдання і значення курсу «Українська діалектологія».

Предмет і завдання діалектології. Поняття про діалектну мову. Основні діалектологічні поняття. Місцеві (територіальні) діалекти та соціальні (професійні) діалекти і жаргони. Аспекти діалектологічних досліджень: загальна, або теоретична, і окрема, або національна, діалектологія; описова, або синхронна, і історична, або діахронна, діалектологія. Дослідження мови та її діалектів у нерозривному зв'язку з історією народу, з історією його матеріальної й духовної культури. Теоретичне і практичне значення діалектології, зв'язок діалектології з іншими науками.

Джерела вивчення діалектів української мови. Різні фіксації зразків живої народної мови. Фонетична транскрипція. Діалектна основа української літературної мови. Короткі відомості з історії української діалектології. Перші спроби характеристики і класифікації українських говорів.

Тема 2. Система вокалізму говорів української мови.

Загальна характеристика українського діалектного вокалізму. Відмінності в системах

голосних фонем у діалектах української мови. Рефлекси давнього [o]. Рефлекси давнього [e]. Рефлекси [ʒ/ʒ̣]. Рефлекси давніх [ы] та [i (и)]. Рефлекси [a], [e]. Рефлекси давнього [y] та [Q].

Тема 3. Система консонантизму говорів української мови.

Загальна характеристика консонантизму українських говорів. Склад приголосних фонем у говорах щодо кількісного і якісного їх вияву у порівнянні з літературною українською мовою. Губні [б], [п], [в], [м], [ф]. Передньоязикові проривні [д], [д'], [т], [т']. Передньоязикові фрикативні [з], [з'], [с], [с']. Передньоязикові щілинні шиплячі [ж], [ш]. Передньоязикові африкати [дж], [ч], [дз], [дз'], [ц], [ц']. Передньоязикові сонорні [р], [р'], [м], [н], [н']. Середньоязикова фонема [j]. Задньоязикові [г], [к], [х] та фарингальна фонема [ɣ].

Тема 4. Діалектна морфологія.

Іменник: категорія роду, числа і відмінка. Прикметник: тверді і м'які основи прикметників; короткі та повні, стягнені і нестягнені форми; ступені порівняння прикметників. Числівник. Займенник. Дієслово: форми інфінітива; зворотні форми дієслова; особливості вираження часових форм; особливості вираження способових форм; дієприкметник, дієприслівник. Прислівник. Службові частини мови.

Тема 5. Український діалектний синтаксис.

Діалектна диференціація в синтаксичній системі української мови. Діалектні відмінності в інтонації і ритмі речень. Особливості будови простого речення. Діалектні особливості у вираженні підмета, присудка, додатка, означення, обставини. Особливості будови складного речення. Діалектні сполучники складного речення.

Змістовий модуль 2.

Тема 6. Загальна характеристика лексики та фразеології українських говорів.

Загальна характеристика лексики українських діалектів. Спільні і відмінні елементи лексики українських діалектів. Основні типи діалектних відмінностей у лексиці. Діалектна лексика з погляду її походження. Специфічно діалектна фразеологія. Своєрідність діалектів у фразеології. Фразеологічні архаїчні елементи та інновації.

Тема 7. Поліське наріччя української мови.

Північні (поліські) діалекти, межі поширення їх, головні особливості. Групування північних діалектів: а) східнополіські (лівобережнополіські); б) середньополіські (правобережнополіські); в) західнополіські (волинсько-поліські).

Тема 8. Південно-західне наріччя української мови.

Південно-західні діалекти, межі поширення їх, особливості. Групування південно-західних діалектів: а) волинські говори; б) подільські говори; в) галицько-буковинська група говорів: наддністрянські, надсянські, покутсько-буковинські, гуцульські; г) карпатська група: західнокарпатські (лемківські), середньокарпатські (північні, тобто бойківські, включаючи й верховинські), південнокарпатські (середньозакарпатські).

Тема 9. Південно-східне наріччя української мови.

Південно-східні діалекти, межі поширення їх, головні особливості. Питання про походження південно-східних діалектів. Групування південно-східних діалектів: а) говори Середньої Наддніпряни (середньонаддніпрянські); б) слобожанські говори; в) степові говори.

Тема 10. Методи збирання діалектного матеріалу.

Безпосереднє спостереження діалектолога. Анкетний метод, його суть, позитивні і негативні сторони. Експедиційний метод, його суть, позитивні і негативні риси. Умови і форми організації діалектологічних експедицій. Діалектологічні програми і їх значення. Вибір об'єктів для запису діалектних матеріалів. Говіркові особливості мови об'єктів, ситуація мовлення. Техніка запису. Особливості запису матеріалів з лексики, фонетики, морфології, синтаксису.

Тема 11. Методи дослідження діалектного матеріалу.

Опис діалектів на підставі зібраних матеріалів. Необхідність урахування жанровостилістичних особливостей записаного матеріалу.

Тема 12. Метод лінгвістичної географії.

Поняття про лінгвістичну географію. Дослідження діалектного матеріалу методами лінгвогеографії. Принципи картографування. Види лінгвістичних атласів. Історія розвитку лінгвогеографії. Закордонні і вітчизняні лінгвістичні атласи. Атласи Ю.Тернацького, З.Штібера, Й.Дзендзелівського, В.Ващенко, З.Ганудель, В.Латти, К.Германа та ін. «Атлас

української мови», його завдання і побудова. Особливості методу картографування «Атласу української мови».

3. Навчальні ресурси

Навчальні ресурси розміщені за посиланням

<http://moodle-gpk.msu.edu.ua:3002/course/view.php?id=235>

4. Перелік обов'язкових та вибіркового завдань, кінцеві терміни підготовки, схема їх оцінювання

Студент повинен підготувати під час практичних занять низку матеріалів, що засвідчують виконання індивідуального дослідницького завдання. Для кожного виду робіт висуваються критерії оцінювання.

Система оцінювання самостійної роботи. Самостійна здобувачів вищої освіти, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Поточний контроль з дисципліни «Українська діалектологія» – це оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти протягом навчального семестру за національною чотирибальною шкалою усіх видів аудиторної роботи (лекції та практичні заняття). Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення здобувача вищої освіти в освоєнні програмного матеріалу дисципліни; спрямований на необхідне корегування самостійної роботи здобувача вищої освіти.

Поточний контроль реалізується у формі експрес-опитування, оперативного контролю на лекційних, практичних, тестування, виступів, перевірка практичних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання здобувачем вищої освіти тощо.

Поточний контроль здійснюється лектором. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома здобувачів освіти на початку змістовного модулю.

Система оцінювання аудиторної роботи.

Поточна аудиторна діяльність здобувача вищої освіти оцінюється за чотирибальною (національною) шкалою. Поточне оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти виконується за допомогою процедури об'єктивного контролю – усні відповіді на практичних заняттях, тестування, реферативні повідомлення, практичні завдання, участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття, моделювання ситуацій тощо.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

Оцінюючи усну відповідь на теоретичні питання, ураховується:

- ❖ ґрунтовність теоретичних знань з навчальної дисципліни; повнота розкриття питання;
- ❖ уміння вдало ілюструвати теоретичний матеріал;
- ❖ упевненість, переконливість суджень; уміння аргументувати думку;
- ❖ уміння порівнювати, робити потрібні висновки та узагальнення;
- ❖ логіка викладу думок, рівень володіння культурою мовлення;

для виконання письмових завдань:

- ❖ повнота розкриття питання;
- ❖ цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- ❖ граматична та стилістична грамотність письмової роботи.

Поточний контроль здійснюється у формі опитування та перевірки результатів виступів, практичних завдань на практичних заняттях в чотирибальній шкалі оцінок.

Оцінка 5 «відмінно» ставиться: повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами; все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються; правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача, що мають мету з'ясувати ступінь розуміння здобувачем вищої освіти матеріалу, що ним викладається.

Оцінка 4 «добре»: здобувач вищої освіти дає правильний, повний виклад змісту матеріалу, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою

викладача чи колеги; при правильному і в цілому зв'язному викладі матеріалу, здобувач вищої освіти припускає у відповіді неточності, які виправляє сам або при першому зауваженні викладача; недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

Оцінка 3 «задовільно»: здобувач вищої освіти виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача; здобувач вищої освіти виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її; викладає матеріал не достатньо логічно й послідовно.

Оцінка 2 «незадовільно»: здобувач вищої освіти припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача; виявляє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав поточних оцінок, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач вищої освіти може відпрацювати пропущені практичні заняття, презентувати самостійну роботу, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Система оцінювання самостійної роботи. Самостійна (індивідуальна) здобувачів вищої освіти передбачає оцінювання різних видів завдань. Оцінка за самостійну роботу здобувача вищої освіти (в т.ч. ІРС) виставляється як середньоарифметичне декількох оцінок і множиться на відповідний ваговий коефіцієнт.

Проміжний контроль (рубіжний) – контроль, який проводиться з метою виявлення і попередження неуспішності здобувачів вищої освіти. Проведення проміжного контролю ініціюється проректором з науково-педагогічної роботи чи деканом відповідного факультету. Проміжний контроль виставляється на підставі: поточної успішності. Проміжний контроль виставляється за національною шкалою. Результати проміжного контролю виставляються викладачем у «Журналі обліку роботи викладача» та у «Журналі обліку роботи академічної групи» але не враховуються у загальному розподілі балів і не включаються до жодного виду робіт із коефіцієнтом.

Модульний контроль з дисципліни. Контрольний захід (модульна контрольна робота) з дисципліни «Українська діалектологія» проводиться 1 раз на семестр, і включає проведення контрольних заходів за всіма темами змістовного модуля у формі контрольної роботи, тестування, творчого завдання тощо. До контрольних заходів допускаються всі здобувачі вищої освіти незалежно від результатів поточного контролю. Лектор розробляє контрольні завдання (варіанти, тести тощо) для проведення модульного контролю.

Результати контрольного заходу здобувача вищої освіти, який не з'явився на нього, оцінюються «незадовільно» незалежно від причини. Відпрацювання контрольного заходу є обов'язковим.

У відповідності до вимог об'єктивна оцінка рівня знань з боку викладача оцінюється наступним чином: під час написання контрольної роботи з дисципліни «Українська діалектологія» кожен здобувач вищої освіти отримує індивідуальний варіант, що складається з двох питань і п'яти тестових завдань. На написання контрольної роботи відводиться 45 хвилин. Форма проведення: письмова. Контрольна робота оцінюється за національною шкалою. Критерії оцінювання за поточним контролем і модульною контрольною роботою наступні:

5 - «Відмінно» – заслуговує здобувач вищої освіти, який виявив всебічні і глибокі знання пройденого матеріалу з тем дисципліни, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, дає повні, обґрунтовані, теоретично вірні відповіді на всі питання передбачені білетом/завданням/темою; наводить вдалі приклади, абсолютно правильно розв'язує практичні завдання і дає пояснення і обґрунтування.

4 - «Добре» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив повне знання програмного матеріалу; засвоїв основну та додаткову літературу, виявив системний характер знань з тем дисципліни і здатний до самостійного їх поповнення, але ним допущені незначні помилки у формулюванні термінів, категорій або/та розв'язанні практичного завдання, не повністю дає обґрунтування висновків і результатів.

3 - «Задовільно» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив знання основного програмного матеріалу, дає поверхові, неточні відповіді на питання, припускається суттєвих помилок у наведенні прикладів та розв'язанні практичного завдання.

Підсумковий (семестровий) контроль. Семестровий залік (далі – залік) – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни – Українська діалектологія за семестр.

Залік з навчальної дисципліни для студентів денної форми навчання виставляється викладачем за результатами поточного контролю. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни і його середньозважений бал знаходиться у межах 2,51– 5,00.

Відповідь на теоретичні питання оцінюється наступним чином:

5 - «Відмінно» – заслуговує здобувач вищої освіти, який виявив всебічні і глибокі знання програмного матеріалу з дисципліни, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, дає повні, обґрунтовані, теоретично вірні відповіді на всі питання передбачені білетом; демонструє знання і розуміння основних граматичних структур; наводить вдалі приклади, може зробити узагальнення і висновки; формулюючи думку правильно використовує терміни з дисципліни, дає правильні відповіді на додаткові запитання викладача.

4 - «Добре» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив повне знання програмного матеріалу; засвоїв основну та додаткову літературу, виявив системний характер знань з дисципліни і здатний до самостійного їх поповнення, але ним допущені незначні помилки під час наведення прикладів; дає правильні відповіді на додаткові запитання.

3 - «Задовільно» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив знання основного програмного матеріалу, дає поверхові, неточні відповіді на питання, на додаткові запитання, дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, припускається помилок у наведенні прикладів. Здобувач вищої освіти слабо володіє термінологією, використовує обмежений запас лексики, допускаючи помилки, які утруднюють розуміння тексту.

2 - «Незадовільно» – коли здобувач вищої освіти дає неправильні відповіді на всі запитання передбачені екзаменаційним білетом, у наведенні прикладів і не може їх виправити, не знайомий з основною літературою; здобувач вищої освіти вміє писати прості непоширені речення відповідно до комунікативної задачі, проте зміст повідомлення недостатній за обсягом для розкриття теми та допускає значні орфографічні помилки; не дає правильної відповіді на додатково поставлені запитання.

У підсумку відповіді на білет підраховується середньозважений бал (в даному випадку середньозважений бал дорівнює середньоарифметичному), що є підсумковою оцінкою за залік для студентів заочної форми навчання.

Результати складання заліків оцінюються за національною двобальною шкалою: «Зараховано» чи «Незараховано» та відповідно до «шкали переведення середньозваженої оцінки в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS» у балах та оцінках ECTS і фіксується у відомості, заліковій книжці, індивідуальному плані студента.

РОЗПОДІЛ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ»

АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА		
ЗМ1 – ЗМ2		
Лекційні, семінарські (практичні), лабораторні заняття	Контрольний захід (контрольна робота, тестування, колоквиум тощо)	СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЕКЗАМЕН
Т1, Т2, Т3, ...Т12	Т1-Т12	
середнє арифметичне оцінок за національною шкалою	оцінка за національною шкалою	оцінка за національною шкалою
$k_1= 0,4$	$k_2= 0,2$	$k_3=0,4$

5. Література

Базова

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. К.: Вища школа, 1980.
2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Збірник вправ і завдань. К.: Вища школа, 1987.
3. Бевзенко С.П. Вступ до української діалектології. Одеса, 1965.
4. Герман К.Ф. Взаємодія української літературної мови з територіальними діалектами. Чернівці, 1983.
5. Дзензелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології. Ч.І. Фонетика. Ужгород, 1965.
6. Дзензелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології: Вступні розділи. Ужгород, 1966.
7. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. К., 1966.
8. Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. К., 1960.
9. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. К., 1990.
10. Миголинець О.Ф. Українська діалектологія. Методичні розробки до практичних занять для студентів українського відділення філологічного факультету. Ужгород, 2001. 65 с.
11. Миголинець О.Ф. Практичні завдання з української діалектології для студентів філологічного факультету. Ужгород, 2008. 82 с.

Допоміжна

1. Бевзенко С.П. Актуальність вивчення української діалектної фразеології. Мовознавство. 1974. № 2. С.15–19;
2. Бевзенко С.П. Вивчення української діалектології. Історія українського мовознавства. К., 1991. С. 128–150.
3. Бичко З.М. Діалектна лексика Опілля. Львів, 1997.
4. Біла О.С. Дослідження з українського діалектного вокалізму (квантитативно–просодичні особливості північноукраїнських говірок). Чернівці, 1974.
5. Бандрівський Д.Г. Говірки Підбузького району Львівської області. К., 1960.
6. Бородина М.А. Проблемы лингвистической географии. М.; Л.; 1986.
7. Ващенко В.С. З історії та географії діалектних слів. Харків, 1962.
8. Ващенко В.С. Полтавські говори. Харків, 1957. 538 с.
9. Верхратський І. Говір батюків. Львів, 1912.
10. Верхратський І. Знадоби до словаря южнорусского. Львів, 1912.
11. Верхратський І. Про говір галицьких лемків. Збірник фільольогічної секції НТШ. Т.5. Львів, 1902.
12. Верхратський І. Про говір долівський. Записки НТШ. Т. 35–36. Львів, 1900.
13. Ганудель З. Народні страви і напої. Лексика українських говорів Східної Словаччини. Пряшів, 1987.
14. Герман К.Ф. Українські говірки Північної Буковини. Чернівці: Рута, 1996. 391 с.
15. Говірки Чорнобильської зони: Тексти / упоряд.: Гриценко П.Ю. та ін. К.: Довіра, 1996. 358 с.
16. Говори української мови (Збірник текстів). К., 1977. 590 с.
17. Горбач О. Зібрані статті. Т.5: Діалектологія. Мюнхен, 1993.
18. Грицак М.А. Словник українських говорів Закарпатської області. XII респ. діалектолог. нарада. Тези доповідей. К., 1965. С. 154–157.
19. Гриценко П.Ю. Модельовання системи діалектної лексики. К.: Наук. думка, 1984.
20. Грінченко Б.Д. Словарь української мови: в 4-х т. К., 1907–1909. Т.1–4.
21. Дэже Л. Очерки по истории закарпатских говоров. Будапешт, 1967.
22. Дзензелівський Й.О. Програма для збирання матеріалів до діалектологічного атласу української мови. К., 1987.
23. Дзензелівський Й.О. Дослідження українських говорів Закарпаття ученими УжДУ. І між братами у Карпатах не стало межі. Ужгород, 1990. С. 45–47.
24. Дзензелівський Й.О. Словникар з Росішки. Тиса. Ужгород, 1993. № 1–2. С.87–106; його ж: Словникар з Росішки: Микола Грицак зблизька. Карпатський край. 1993. № 3. С.16–18; № 4. С.27–31.
25. Дзензелівський Й.О. Стан і завдання вивчення лексики українських говорів. Науково-технічна революція і сучасні процеси розвитку української народнорозмовної мови. Ужгород,

1989. С.158–162.

26. Дзензелівський Й.О. Стан і завдання сучасної української діалектної лексикографії та лексикології. Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови. Ужгород, 1978. С. 19–22.

27. Дзензелівський Й.О. Стан і проблеми дослідження говорів Закарпатської області УРСР та Східної Словаччини. Жовтень і українська культура. Пряшів, 1968. С.255–283.

28. Дзензелівський Й.О. Українське і слов'янське мовознавство. Збірник праць. Львів, 1996.

29. Добош В.І. Синтаксис українських південнокарпатських говорів. Текст лекцій. I–II. Ужгород, 1971–1972.

30. Доленко М.Т. Фразеологічний словник Поділля. Питання фразеології східнослов'янських мов: Тези доп. К., 1972. С. 141–142.

31. Етимологічний словник української мови / за ред. О.С. Мельничука: В 7 т. К.: Наукова думка, 1982–1988. Т.1–3.

32. Закревська Я.В. Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. К.: Наук. думка, 1976.

33. Залеський А. М. Вокалізм південно–західних говорів української мови. К., 1973.

34. Залеський А. М. Діалектне розмаїття української мови. Культура слова. 1990. Вип. 38. С. 3–10.

35. Залеський А.М. Функціональний статус шиплячих у говорах північного наріччя української мови. Структурні рівні українських говорів. Київ: Наукова думка, 1985. С. 52–75.

36. Івченко А. Українська народна фразеологія: ареали, етимологія. Харків: Око, 1996. 160с.

37. Історичний словник українського язика / за ред. Є. Тимченка. Х.; К.; ВУАН. 1930–1932. Т.1. Вип. 1–2.

38. Кобилянський Б.В. Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття. Укр. діал. збірник. К., 1928. Кн. 1.

39. Кобилянський Б.В. Етимологія і ареальна лінгвістика. Вісник Львів. ун–ту. Серія філол. 1970. Вип. 7. С. 102–107.

40. Ларін Б.О. Про народну фразеологію. Українська мова в школі. 1959. № 5. С. 29–36.

41. Лесів М. Дослідження українських надсянських говірок (до 1988 року). Перемишль і Перемиська земля протягом віків: Зб. наук. праць і матеріалів. Львів, 1996. С. 60–84.

42. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології. Мовознавство. 2000. №1. С.3–9.

43. Москаленко А.А. Методичні рекомендації для практичних занять з української діалектології. Одеса, 1966. Ч.П.

44. Німчук В.В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови. К.: Наук. думка, 1992. 414 с.

45. Німчук В.В. До походження українських діалектів. Наука і культура. К., 1993. С. 128–152.

46. Панькевич І. Нарис історії українських закарпатських говорів. Прага, 1958.

47. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Ч. I. Звучня і морфологія. Прага, 1938. 549 с.

48. Пшеп'юрська М. Надсянський говір. Праці Укр. науков. ін–ту.–Серія філол. Т. 44. Кн. 7. Варшава, 1938.

49. Рудницький Я. Українська мова та її говори. Вінніпег, 1965.

50. Сабадош І.В. Українська лексика в просторі і часі: Збірник праць. Ужгород, 2015. 688 с.

51. Сабадош І.В. Українські назви рослин: історія, етимологія. Монографія. Ужгород, 2019. 1032 с.

52. Сабадош І.В. Формування української ботанічної номенклатури. Ужгород, 1996.

53. Середньонадніпрянські говори– К., 1960.

54. Словарь української мови / за ред. Грінченка Б. К., 1907–1909. Т. 1–4.

55. Словник української мови / редкол.: Білодід І.К. [голова] та ін. К.: Наук.думка, 1970–1980. Т. 1–11.

56. Структура українських говорів. К., 1982.

57. Структурні рівні українських говорів. К., 1985.

58. Територіальні діалекти і власні назви. К.. 1965.

59. Українська діалектна лексика: Зб. наук. праць. К.: Наук. думка, 1987.

60. Українська діалектна морфологія: Зб. наук. праць. К.: Наук. думка, 1969.

61. Українська діалектологія і ономастика (Зб. статей) . К.: Наук. думка, 1964.

62. Українська історична та діалектна лексика. К.: Наук. думка, 1985.
63. Українська лексика в історичному та ареальному аспектах. К.: Наук. думка, 1991.
64. Українські закарпатські говірки: Тексти / Упоряд. та передм. О.Ф.Мигoliniнець, О.Д.Пискач. Ужгород, 2004.

Діалектологічні атласи

1. Атлас української мови: у 3-х т. К.: Наук. думка, 1984, 1988, 1992.
2. Ганудель З. Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини. Част. 1. Назви страв, посуду і кухонного начиння. Пряшів, 1981; част. 2 Ткацька лексика. Пряшів, 1989.
3. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини. Част. 1. Фонетика. Чернівці, 1995; Част. 2. Словозміна. Службові слова. Чернівці, 1998.
4. Дзендзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР: У 3 ч. Ужгород, 1958–1993.
5. Євтушок О.М. Атлас будівельної лексики західного Полісся. Рівне, 1993.
6. Латта В. Атлас українських говорів Східної Словаччини. Пряшів, 1991.
7. Лизанець П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. Ужгород, 1976.
8. Назарова Т.В. Лінгвістичний атлас Нижньої Прип'яті. К.: Наук. думка, 1985.
9. Никончук М.В. Лексичний атлас Правобережного Полісся. Київ – Житомир, 1994.
10. Общекарпатский диалектологический атлас. Вып. 1. Кишинёв, 1989; Вып. 3. Варшава, 1991; Вып. 4. Львів, 1993.
11. Общеславянский лингвистический атлас: Материалы и исследования. 1981 (Редкол. Р.И. Аванесов (отв. ред.) и др. М.: Наука, 1984.
12. Rieger J. Atlas gwar bojkowskich. Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii nauk, 1980–1986. Т. 1–6.
13. Сабадош І.В. Атлас ботанічної лексики української мови. Ужгород, 1999.

Діалектні словники

1. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок (вид. друге, переробл., випр. і доп.). Луцьк, 2016.
2. Вашенко В.С. Словник полтавських говорів. Харків, 1960.
3. Грицак М. А. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області. Вип. 1 (А-Б) / за ред. П.Ю.Гриценка. Київ, 2017. 380 с.
4. Горбач О. Говірки й словник діалектної лексики Теробовельщини. Мюнхен, 1976.
5. Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я.Закревська. Львів, 1997. 232 с.
6. Дзендзелівський Й.О. Практичний словник семантичних діалектизмів Закарпаття. Ужгород, 1958.
7. Дорошенко С.І. Словник діалектної лексики Сумщини. Суми, 1991.
8. Жегуц І. Матеріали до гуцульського говору в Закарпатті: Говірка с. Барлебаш (Костилівка) р-ну Рахів у 30-х рр. Словник із додатками. Мюнхен, 1999.
9. Зеленько А.С., Сенчук І.В., Середа Ф.Я. Словник східнополіського говору. *Методичні вказівки з діалектології української мови.* – Луганськ, 1990. С. 5–40.
10. Івченко А. Вархол Н. Фразеологічний словник лемківських говірок східної Словаччини. – Братислава: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, 1990. 160 с.
11. Кміт Ю. Словник бойківського говору. Часть II / Літопис Бойківщини. Ч.4. 1934. С.17–32.
12. Корзонюк М.М. Матеріали до словника західноволинських говірок.: Зб. Наук. праць. К.: Наук. думка, 1987. С. 62–267.
13. Лисенко П.С. Словник діалектної лексики середнього і східного Полісся. К., 1960.
14. Матеріали до словника буковинських говірок. Чернівці, 1971–1979. Вип. I–VI.
15. Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса, 1958.
16. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: У 2-х ч. К.: Наукова думка, 1984.
17. Панцьо С. Матеріали до словника лемківських говірок. Дієслівна лексика. Частина перша. – Тернопіль, 1997. 56 с.
18. Піпаш Ю.О., Галас Б.К. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005. 266 с.
19. Прокопенко В.А. Областной словарь буковинских говоров. *Карпатская диалектология и ономастика.* М.: Наука, 1972.
20. Сизько А.Т. Словник діалектної лексики говірок сіл південно–східної Полтавщини.

Дніпропетровськ, 1990.

21. Сірка Й., Мулиган Ю., Баушенко А. Короткий словник говірки села Ублі. Зіген – Пряшів, 1999.
22. Словник буковинських говірок / за заг. ред Н.В.Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
23. Словник гуцульських говірок (літера “Б”). *Гуцульщина: Лінгвістичні етюди*. К., 1991.
24. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: У 4 т. Т. 1–4. Запоріжжя, 1992.
25. Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів – Нью-Йорк, 2008. 288 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Карта говорів української мови за І.Зілинським і Ф.Жилком. Енциклопедія українознавства – II. Т.2. С. 525. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um151e.htm>
2. Німчук В.В. Закарпатський говір. *Енциклопедія сучасної України*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=14618
3. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Прага, 1938. <https://www.twirpx.com/file/913868/>
4. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua>
5. Український лінгвістичний портал. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua>
6. Українські підручники онлайн. URL: <http://pidruchniki.ws>

6. Політика викладача

Для успішного проходження курсу «Українська діалектологія» та складання контрольних заходів необхідним є вивчення навчального матеріалу кожної теми, при цьому звертається увага на розуміння підходів і принципів, а не на запам'ятовування визначень, особливий акцент ставиться на формування професійної компетентності.

Вивчення навчальної дисципліни «Українська діалектологія» потребує підготовки здобувачів освіти до різних видів аудиторної роботи. Кожне заняття передбачає попередню самостійну підготовку студентів до нього, відповідно до теми і питань до обговорення, а також завдань для самостійної та індивідуальної роботи. Під час підготовки до занять майбутнім фахівцям варто опрацювати не тільки конспект лекцій, але й додаткову літературу для більш ґрунтовного оволодіння теорією питання. Звертається увага на проблемні питання й педагогічні завдання підготовки фахівців; збагачення їх тезаурусу новою професійною лексикою, на формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Окремі аспекти навчального матеріалу, що подаються здобувачам вищої освіти для самостійного опрацювання представлені в підсумковому контролі.

Здобувачі вищої освіти на практичному занятті повинні:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати й доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стисло відповідь на поставлене запитання;
- доповнювати доповідача, брати участь у дискусіях;
- виконувати вправи, творчі завдання тощо.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали низький рівень засвоєння знань з основних питань теми.

Для успішного засвоєння курсу «Українська діалектологія» здобувач вищої освіти повинен: уміти співпрацювати в різних формах: очній, дистанційній; брати активну участь в аудиторній роботі та он-лайн заняттях; конструктивно підтримувати зворотній зв'язок; своєчасно виконувати завдання для самостійної роботи; займатися самоосвітою; дотримуватись норм і правил академічної доброчесності; у навчальних ситуаціях діяти із позицій етичних норм та правил; брати участь у моніторингових дослідженнях (поточний контроль, модульний контроль, контроль самостійної роботи; підсумковий контроль).